

харчування складався з 200 грамів хліба на добу і двічі видавали по 200 мілілітрів кип'ятку. Тюремна охорона на їх розсуд відправляла в'язнів у карцери [1, с. 45].

Отже, фонди ДАВО містять, поки що всебічно не вивчений науковцями, дослідниками, винятково великий за обсягом і значний за інформаційним ресурсом документальний комплекс для дослідження та розкриття проблеми формування та функціонування на теренах Волинського воєводства Луцької міської тюрми.

Список використаних джерел:

1. Білас І. Репресивно-каральна система в Україні 1917–1953: У 2 кн. – Кн. 2. / І. Білас. – К.: Либідь, 1994. – 686 с.
2. Історія польського судочинства на Волині. [електронний ресурс]. Режим доступу: <http://court.gov.ua/sud0390/100/20/>
3. Державний архів Волинської області (ДАВО) Ф. 47. – Оп. – 1. – Спр. – 1 – 1664.
4. ДАВО Ф. 47. – Оп. – 2. – Спр. – 1-61.
5. ДАВО Ф. 47. – Оп. – 3. – Спр. – 1-133.
6. ДАВО Ф. 47. – Оп. – 4. – Спр. – 1-1355.
7. Porowski M. Służby więziennej oraz czynniki, które wpływają na prestiż zawodu: Badania kryminologii, sąd i więzienie. Tom XVIII / Michael Porowski. Warszawa: Wydanie PWN, 1987. – 450 s.

Переверза І.М.

*аспірант кафедри права Європейського Союзу
та порівняльного правознавства*

Науковий керівник: Бехруз Х.Н.

*доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри права Європейського Союзу
та порівняльного правознавства,*

Національний університет «Одеська юридична академія»

АДВОКАТУРА В СТАРОДАВНІЙ ГРЕЦІІ ТА СТАРОДАВНЬОМУ РИМІ

Проведення порівняльно-правових досліджень адвокатської діяльності дозволяє виявити закономірності виникнення і розвитку інституту адвокатури в різних країнах, визначити спільні та відмінні риси, а також особливості організації адвокатури і виділити конкретні моделі адвокатської діяльності.

Для формування адвокатури як сучасного інституту громадянського суспільства знадобилося кілька тисячоліть. В залежності від історичних етапів становлення інституту адвокатури розрізняють родинну та договірну моделі адвокатської діяльності.

У стародавні часи індивід не завжди міг або бажав відстоювати самотійно свої порушені права. Наприклад, він міг важко постраждати в результаті злочину, або могло бути порушено право тяжкохворої, малолітньої чи престарілої особи. У таких випадках представниками сторони в суді, найчастіше, були родичі, сусіди, друзі. Саме наявність такої категорії захисників прав у стародавніх народів вплинуло на процес класифікації родинної моделі адвокатської діяльності.

Згідно з первинними законами Стародавньої Греції, кожен грецький громадянин повинен був самостійно відстоювати свої інтереси в суді, не вдаючись до сторонньої допомоги. Винятками з цього загального правила були жінки, діти, іноземці, яким дозволялося мати свого представника [1, с. 23-24] зі складу членів родини.

У деяких пам'ятках збереглися відомості про давні судові процеси, які свідчать, що ще до заснування міста Риму в процесі Реї Сільвії, матері Ромула і Рема, участь брав її батько Нумітор. Так само у часи правління третього римського царя (Тулла) на захист Юрація, який був звинувачений у вбивстві своєї сестри, виступив перед судом царя батько підсудного [2, с. 8].

З часом з'явилися професійні представники, які здійснювали правозахисну функцію за певну плату. Вважаємо, що договірна модель адвокатської діяльності сформувалася за часів Стародавньої Греції та Стародавнього Риму, адже в умовах розвитку судового процесу і ораторського мистецтва повинна була дуже рано позначитися потреба в судовому захисті для осіб, які не володіли юридичними знаннями та красномовством.

У Стародавній Греції існувало декілька професій, які мали відношення до договірної моделі адвокатської діяльності: логографи, синегори, параклети і прагматики. Логографи були першими, хто за допомогу у судовому процесі, а саме, написання судових промов на замовлення, отримували грошову подяку від клієнта.

Проте, логографія не могла цілком задовольнити потреби в судовому захисті, тому згодом у процес почали допускати захисників. Особисту явку сторін ніхто не відміняв. Після своєї промови, учасник судового процесу закликав на допомогу сторонню особу, так званого синегора: родича, друга, оратора, – яка могла доповнити його промову. Однак, частіше за все, промова синегора була вирішальною у справі. Відома фраза це підтверджує: «я захищав себе, як міг; я хотів би, щоб хтось із моїх друзів висловився на мою користь. Зійди ж Демосфен» [3]. Синегора на суді супроводжували прагматики, так звані, «знавці права», юрисконсульти, – які повідомляли йому в разі необхідності потрібні юридичні відомості.

У деяких випадках, сторона не потребувала допомоги красномовного синегора, було достатньо виступу параклета, який правдою-неправдою допомагав переконати суддю у правоті сторони. Параклет пояснював окремі обставини справи, підтверджував несправедливість обвинувачення, виступав з промовою про особистість підсудного та його високі моральні якості і т.п.

Свій подальший розвиток адвокатура отримала в Стародавньому Римі. Перехідним станом інституту захисту та представництва на шляху становлення договірної моделі адвокатської діяльності став інститут патронату, який вніс новий принцип у розвиток адвокатури: повне юридичне заступництво патроном клієнта, перебуваючи з ним у відносинах, подібних до родинних. Клієнт, обравши собі патрона з числа патриціїв, приписувався до його роду і отримував право називатися родовим ім'ям. Клієнт був зобов'язаний ставитися до патрона з великою повагою, надавати йому послуги та матеріально підтримувати. Натомість патрон повинен був всіляко протегувати клієнту і захищати його інтереси перед судом, подібно до захисту інтересів своїх родичів [3].

Внаслідок нових політичних і соціальних змін, пов'язаних зі швидким зростанням римської території та збільшенням населення, інститут патронату став розпадатися. У 509 р. до н.е. Стародавній Рим став Республікою. З інституту патронату виокремився судово-процесуальний елемент захисту,

надаваного патрицієм особам, які зверталися до нього за допомогою. Але тепер патрон звільнявся від усіх обов'язків щодо клієнта, за винятком обов'язку захищати його в суді [2, с. 8], у свою чергу, обов'язком клієнта була тільки подяка патрону в вигляді подарунка або послуги. Таким чином, під виглядом нової форми патронату формуються відносини договірної моделі адвокатської діяльності.

Публікація Флавієм (V ст. до н.е.), а потім Елієм (IV ст. до н.е.) судових процедур, раніше відомих лише патриціям, забезпечила можливість кожного громадянина використовувати ці знання.

Адвокатура в часи Республіки була вільною професією. Допуск до адвокатської діяльності вимагав особливої підготовки і ораторських навичок. Однак законодавча регламентація її практично не торкнулася. Правила професійної діяльності склалися під впливом практики, звичаїв і традицій. Юридична професія розвивалася у двох напрямках, і окрім ораторів, що красномовно захищали сторону в суді, юридичні послуги надавалися правознавцями, які складали позов, супроводжували клієнта в суді, надавали висновки у справі або навіть самою присутністю у судовій залі затверджували свою підтримку відповідній стороні.

Після падіння Республіки судові установи, а разом з ними й адвокатура, зазнали суттєвих змін. Судова влада поступово перейшла від представників народу до урядовців. Принципи змагальності і гласності стали обмежуватися. Поступово з'явилися ознаки слідчого процесу і письмової апеляції, відкрите обвинувачення було замінене доносом, права обвинуваченого при цьому рідко дотримувалися. За адвокатські послуги захисники стали стягувати величезні гонорари і користувалися будь-якими засобами захисту, нехтуючи чесністю, повагою і моральною гідністю. Привілейоване заняття адвокатурою перетворилося на спосіб наживи від доносів. Кращі фахівці лишали адвокатуру і займалися теорією. Внаслідок цього, з'явилася необхідність у врегулюванні юридичної професії та регламентації адвокатського гонорару.

Після падіння Римської імперії адвокатура прогресивно розвивалася у Візантії. Безумовно, особливе значення для адвокатів у той період мав Кодекс Юстиніана 528 р., згідно з яким адвокатська професія прирівнювалася до державної служби. Були визначені критерії допуску до адвокатської професії (фізичні та професійні), адвокати вносилися до списку за префектурами в порядку їх допуску до професії, сформувалися колегії адвокатів. Відбувся поділ адвокатської професії на штатних і позаштатних адвокатів. Адвокати приймали присягу, порушення якої призводило до дисциплінарної відповідальності. Щодо гонорару, то до розгляду справи адвокат не мав права обумовлювати винагороду, але після захисту він вже міг ставити таку умову, навіть через суд. Малозабезпеченим громадянам гарантувався захист за призначенням. Заняття адвокатською діяльністю було заборонено лише суддям та намісникам провінцій.

У часи Республіки та Імперії організація римської адвокатури набула ознак договірної, завдяки гонорарній практиці та професійній діяльності правозахисників, але мала дві крайності: 1) в республіканський період вона була абсолютно вільною професією, коли будь-яка людина, якщо вона володіла знаннями і вміннями, могла надавати іншим громадянам юридичну допомогу; 2) у період Імперії адвокатура базувалася на протилежних принципах: свобода професії була обмежена, а представники перетворилися з ораторів на чиновників [4, с. 31]. Завдяки рецепції римського права обидві форми вплинули на розвиток адвокатури в державах Західної Європи.

Таким чином, поступово адвокатська діяльність від первинної моделі родинної або сусідської у древніх державах перейшла до моделі договірної професійної діяльності в цивілізованих державах. При цьому в якості професійної діяльності вона також пройшла певні кроки від неорганізованої і доступної для всіх до станової, чітко оформленої і регламентованої [5, с. 51].

Список використаних джерел:

1. Аракелян М.Р. Сравнительная адвокатура: Курс лекций / М.Р. Аракелян; ОНЮА. – Одесса: Юрид. л-ра, 2009. – 240 с.
2. Сафулько С. Ф. Енциклопедичний довідник майбутнього адвоката: у 2 ч. / С. Ф. Сафулько, О. Д. Свягоцький, Х Г. Захарченко та ін.; відп. ред. С. Ф. Сафулько. – Вид. 2-ге, допов. – К.: Ін Юре, 2009, – Ч. 1. – 848 с.
3. Васьковський Е. В. Организация адвокатуры. Тома 1 и 2 / Е. В. Васьковский. – С.-Петербург, типография П. П. Сойкина, 1893 г.
4. Синеокий О.В. Адвокатура как институт правовой помощи и защиты: учеб. пособие / О.В. Синеокий. – Х.: Право, 2008. – 496 с.
5. Кормич А.І. Інституціоналізація правозахисту як тенденція розвитку правової думки і практики / А.І. Кормич // Актуальні проблеми держави і права: Вип. 16: Матер. 5-ї (57-ї) звітн. наук. конф. проф.-виклад. складу й аспірантів ОНЮА. – Одеса. – 2002. – 744 с. – С. 49-53.

Савченко Я.А.

аспірант,

Академія адвокатури України

СТАНОВЛЕННЯ ІНСТИТУТУ АДВОКАТУРИ В ЧЕСЬКІЙ РЕСПУБЛІЦІ: ІСТОРИЧНИЙ СИНОПСИС

Обов'язком кожної держави є захист прав та інтересів своїх громадян. Одним з інструментів такого захисту виступає інститут адвокатури, який є здебільше соціальним. Правильна та ефективна організація адвокатури сприяє дійсному захисту прав громадян та розвитку демократичного суспільства.

Аналіз досвіду становлення одного з найважливіших правозахисних інститутів у різних державах, безперечно, є важливим для вітчизняної науки. Це дозволить Україні привнести у вітчизняне законодавство зміни, які позитивно відобразяться на всіх ланках її функціонування.

Пропонується проаналізувати історичний розвиток інституту адвокатури у Чеській Республіці. Правова система Чеської Республіки являє собою рафінований приклад європейського права, яка під впливом історичних процесів набула чинної форми. Оскільки, у цій державі правові реформи проводилися в подібних до України умовах, для української науки таке дослідження стає безумовно актуальним.

Чеська держава в добу середньовіччя характеризувалася розвитком у політиці, культурі, а також у галузі створення та застосування правових норм. Особливої уваги заслуговує факт, що у 1348 році в Празі було засновано найстаріший у Центральній Європі університет, у складі якого діяв юридичний факультет, де працювали відомі чеські та іноземні юристи. Рівень розвитку муніципального та державного права можна було порівняти з правом Римської імперії. При цьому перша згадка про спробу організувати службу адвокатури, і навіть ввести концепцію Numerus Clausus, датується 1615 роком,